

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA KASBGA E‘TIQODNI RIVOJLANTIRISHNING MAVJUD HOLATI

F.X.Ramazonova

BuxDPI Pedagogika kafedrası o‘qituvchisi.

N.N.Namozova

BuxDPI Pedagogika yo‘nalishi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12510565>

Annotatsiya. Maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarda kasbiy e‘tiqodni shakllantirishning muhim masalalari ochib berilgan. Kasb, kasbiy madaniyat hamda kasbiy e‘tiqod tushunchalari kengroq yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: kasb, kasbiy madaniyat, kasbiy e‘tiqod, kasbiy mahorat, kasbiy motivatsiya, tajriba, ishontirish.

CURRENT STATE OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL CONFIDENCE IN FUTURE TEACHERS

Abstract. This article reveals important issues in establishing professional convictions. Professional culture and professional convictions were widespread.

Key words: profession, specialist, social activity, moral quality, culture, professional duty, vocational duty, occupation ethic, competent, professional competent, experience, convince.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ УВЕРЕННОСТИ В БУДУЩИХ УЧИТЕЛЯХ

Аннотация. В данной статье раскрывают важные проблемы в установлении профессиональных убеждений. Раскрыты понятия профессиональная культура и профессиональное убеждение.

Ключевые слова: профессия, профессиональная культура, профессиональное убеждение, профессиональные, навыки профессиональной мотивации, опыт, убеждение.

Jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichi uchun ta‘lim va tarbiya jarayonida taraqqiyotining ilg‘or natijalarini qo‘llash bilan bir qatorda, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash bu boradagi muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim-tarbiya jarayonini sifatli amalga oshirish uchun eng avvalo yuqori malakali, zamon talabiga javob beradigan mutaxassis kadrlar tayyorlashimiz kerak. Biz oldimizga qanday vazifa qo‘ymaylik, qanday muammoni yechish zaruriyati tug‘ilmasin, gap oxir oqibat baribir kadrlarga borib taqalaveradi.

Mubolag‘asiz aytish mumkinki, bizning kelajagimiz, mamlakatimiz kelajagi o‘rnimizga kim kelishiga yoki boshqacharoq, aytganda, qanday kadrlarni tayyorlashga bog‘liqdir.

Bilimdon mutaxassis kadrlarni tayyorlash, inson salohiyatini yuzaga chiqarish esa har jixatdan ustozlarga, ularning bilimdonlik bilan o‘qitish jarayonini tashkil qilishi va dars berishiga bog‘liq.

Oliy ta‘lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglar o‘zining individual pedagogik tizimiga ega bo‘lishi uchun, avvalo ta‘lim-tarbiya metodlarini takomillashtirishga intiladilar.

Pedagog faoliyatining muvaffaqiyatli kechishi uning shaxsi, xarakteri, talabalar bilan muomalasiga ham ko‘p jihatdan bog‘liq bo‘ladi. Bo‘lajak o‘qituvchilarni pedagogik faoliyatga

tayyorlash jarayonida ularning kasbga e'tiqodini rivojlantirish, shuningdek, ularni yuqori darajada psixologik-pedagogik tayyorgarlikka ega bo'lishini ta'minlash zarur.

Bo'lajak o'qituvchilarda kasbga e'tiqodini rivojlantirishning ijtimoiy yo'nalishlarini shakllantirish jarayoni quyidagilarni hisobga olgan holda ishlab chiqiladi:

- zamonaviy ta'limning metodologik vazifalari;
- o'qitish jarayonida pedagoglar shaxsiga qo'yilgan talablar;
- o'qitish sub'ekti shaxsi, jumladan, yosh psixologiyasi;
- bo'lajak o'qituvchilar kelajakni oldindan ko'ra bilgan holda o'z istiqbolini belgilashi;
- mazkur jarayonning pedagogik texnologiyasi;
- ijtimoiy faollik omili;
- qadriyatlarga asoslangan yondashuv va o'z-o'zini ob'ektiv baholash;

Quyidagilar bo'lajak o'qituvchilarining kasbga e'tiqodini rivojlantirishda asosiy mezon hisoblanadi:

- bo'lajak o'qituvchilarning kasbga hissiy yondashuvi;
- kelajakni oldindan ko'ra bilgan holda o'z pedagogik tayyorgarligi natijalarini tashxislash;
- pedagogik faoliyatda ijtimoiylashtirish.

Shuni ta'kidlash lozimki, bo'lajak o'qituvchilarni kasbga e'tiqodini rivojlantirishda o'quv-tarbiya jarayoni va har qanday faoliyatning asosi hamda zarur sharti sifatida manfaat ustuvorlik qiladi. Bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik faoliyatga tayyorlash jarayonida kasbga e'tiqodini rivojlantirish tizimini quyidagicha ifodalash mumkin:

Bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik faoliyatga tayyorlash jarayonida kasbga e'tiqodini rivojlantirish tizimi.

Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-shaxsiy faoliyatlari baholashni quyidagicha aks ettirish mumkin:

Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-shaxsiy faoliyati

O'quv faoliyati jarayonida	Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat jarayonida	Pedagogik amaliyot jarayonida
Bo'lajak o'qituvchilarning o'z faoliyatini "Men" konsepsiyasi mazmuniga muvofiq holda baholash	Bo'lajak o'qituvchilarni o'quv, auditoriyadan tashqarida va pedagogik faoliyatini bosh mezon-ijtimoiy faollikka ko'ra tahlil etish hamda baholash	

O'qituvchilik sharaflı, lekin juda murakkab kasb, yaxshi o'qituvchi bo'lish uchun pedagogik nazariyani egallashning o'zigina yetarli emas. Pedagogik nazariyaga mos kelmaydigan vaziyatlar uchrab turadi, bu esa o'qituvchidan keng bilimdonlikni, puxta amaliy tayyorgarlikni, yuksak pedagogik mahorat va ijodkorlikni talab qiladi.

Shuning uchun bo'lajak o'qituvchidan:

- pedagogik faoliyatga qobiliyatli, ijodkor, ishbilarmon;
- milliy madaniyat va umuminsoniy qadriyatlarni, dunyoviy bilimlarni muqammal egallagan, diniy ilmlardan ham xabardor, ma'naviy barkamol;
- Yangi O'zbekistonning taraqqiy etishiga ishonadigan, vatanparvarlik burchini to'g'ri anglagan, e'tiqodli fuqaro;
- ixtisosga doir bilimlarni, psixologik, pedagogik bilim va mahoratni, shuningdek nazariy ilmlarni mukammal egallagan;
- o'qituvchilik kasbini va yoshlarni yaxshi ko'radigan, har bir talaba ulg'ayib, yaxshi odam bo'lishiga chin ko'ngildan ishonadigan, ularning shaxs sifatida rivojlanib, inson sifatida kamol topishiga ko'maklashadigan;
- erkin va ijodiy fikrlay oladigan, talabchan, adolatli, odobli bo'lmog'i darkor.

Shu o'rinda "O'z oldiga yosh avlodni tarbiyalashni maqsad qilib olgan birlajak o'qituvchilarning ijtimoiy sifatleri qanday bo'ladi?" degan savolga quyidagicha javob qaytarish mumkin: o'qituvchilarning shaxsiy ijtimoiy sifatlariga azal-azaldan e'tibor qaratib kelingan va har bir zamon talabidan kelib chiqib, pedagogga qo'yiladigan talablar takomillashib, murakkablashib boravergan.

Sharq xalqlari, jumladan, Markaziy Osiyo xalqlari VII-IX asrlarda islom diniga, uning aqidalariga rioya qilib keldilar. Buyuk muhaddis, islom olamida yirik alloma sifatida tanilgan Imom Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy, o'zining "Al-jomi' as-sahih" ("Ishonarlı to'plam") asarida kasb o'rganish, kasbga e'tiqod qilish va uning afzalligi to'g'risidagi hadislarini to'plab sharhlagan. Masalan, 14-bobda "Kishining kasbi va o'z qo'li bilan mehnat qilishi haqida"gi hadisda shunday deyiladi: "Mening o'z kasbim borligini qavmimiz yaxshi bilir. Men garchi musulmon ishlari birlan band bo'lsam ham, shu kasbim orqali oila tebraturman"-deb yozadilar.

Buyuk mutafakkir Abu Nasr Forobiyning asarlarida insonlarni ilm-ma'rifatli bo'lishga, halol mehnat qilishga, kasb egallashga hamda inson shaxsining ijodiy va bunyodkorlik kuchini va uning kamolotini, qadr-qimmatini ulug'lashga chorlaydi.

Masalan, uning fikricha, "... kimki eng go'zal va foydali bo'lsa, kashf etgan narsasi chindan ham o'zining istagiga va boshqa birovning istagiga muvofiq bo'lmay yoki uni boshqalarning hoxishiga muvofiq deb gumon qilinsa, kashf yoki ijod etilgan narsa haqiqatdan xayrli va foydalidir".

Ta'lim, bilimlarni o'rganish asosida hosil bo'ladi. Tarbiya esa, ta'lim faoliyat asosida, ya'ni, unda bo'lajak o'qituvchining kasbga bo'lgan havasini kuzatish mumkin. Agar, u kasbga qiziqsa, ushbu qiziqish uni butunlay kasbga bog'lab qo'yadi, natijada, bo'lajak o'qituvchi kasbning chinakam oshig'i bo'lib qoladi.

Sharqning ulug' matematigi al-Xorazmiy, o'zining "O'gitlar"ida "Mehnat bu bir sel, agar shu sel to'xtab qolsa, u singib ketadi" deb fikr yuritadi. Buyuk mutafakkir olim al-Xorazmiy ushbu misralarida hayotiy, muhim bir haqiqatni aytadi. Ya'ni, suv obi hayot, suvsiz hayot yo'q bo'lgani kabi, mehnatsiz hayot bo'lmasligini, suvning yerga singib ketishini umrning quruq o'tib ketishiga taqqoslaydi

Qomusiy olim Abu Rayhon Beruniy kishilarning baxt-saodati va kamoloti, uning halol mehnat qilishi, kasb o'rganishida deb biladi. Buyuk alloma o'z asarlarida unumli mehnatning ahamiyatini alohida ta'kidlab, "...barcha qimmatli narsalar inson mehnati bilan yaratiladi va insonning qadr-qimmati, uning avlod-ajdodi kim bo'lganligi bilan emas, balki, uning halol mehnati bilan ulug'lanadi. Buning uchun mehnat zarur, faqat aql-idrok va mehnatning jonlanishigina kishilar hayotini belgilab beradi",-deydi.

Abu Rayhon Beruniy insonning halol mehnat qilishi va kasb egallashi tufayli aql-zakovati, qobiliyati, qudrati oshib borishiga ishonadi. Bu bilan u mehnatsevarlik, o'z kasbini ardoqlashdek fazilatlarini nihoyatda qadrlaydi. Mutafakkirning quyidagi hikmatlari tahsinga loyiqdir: "Har bir insonning qadr-qiyamati o'z ishini qoyil qilib bajarishida".

Donishmand Yusuf Xos Hojibning ta'biricha: "Har bir kishi ijtimoiy hayotning faol ishtirokchisi sifatida kasb o'rganmog'i, o'z kasbi bilan xalqiga, Vataniga xizmat qilmog'i zarur",-deydi. Darhaqiqat, kasb o'rganishga va mehnat qilishga bo'lgan intilish har bir inson uchun hayotiy ehtiyoj bo'lmog'i kerak.

Mahmud Qoshg'ariy, o'zining "Devonu lug'otit turk", ("Turkiy so'zlar to'plami") nomli asarida "Ilmli, aqlli odamlarga yaxshilik qilib, so'zlarini tingla. Ilmlarni, kasblarni o'rganib, amalga oshir", - deydi. Allomaning ushbu fikri kishilarni mehnat qilishga, yaxshilikka undaydi, yomonlikni qoralaydi, ilm va kasb sohiblarini e'zozlaydi, kishilarni ulardan ibrat olishga chaqiradi.

Demak, ulug' donishmand o'zining ushbu so'zlari bilan unumli mehnat qilishni ilmni o'rganish bilan barobar qo'yadi. Kishi mehnat qilsagina, kasb o'rgansagina ilmli, aqlli kishi hisoblanadi.

Sharqning buyuk mutafakkiri Alisher Navoiyning "Farhod va Shirin" dostonidagi pahlavon Farhodning kasbga qiziqishi targ'ib etiladi hamda yoshlarni bir necha kasblarni egallashlariga undaydi. Shuningdek, Navoiy Farhodni bir necha kasb-hunar egasi, ya'ni u sataroshlik, rassomlik, naqqoshlik kabi hunarlarni mukammal egallab olgan kishi sifatida ulug'laydi.

Xulosa o'rinda aytish joizki, xalqimizning yoshlarni kasbga e'tiqod qilishi, turli kasblarni egallashi jamiyat taraqqiyoti tarixida turli davrlarda muqaddas an'anaga aylanib borgan.

Mutafakkirlar, allomalar, ahli donishmandlar, nazariyotchi va ta'limotchilar, olimlar tomonidan bu sohada turli mavzularda tadqiqot ishlari va kuzatishlar olib borilgan, ular o'z fikr va mulohazalarini o'z asarlarida bayon etganlar.

REFERENCES

1. Педагогиканинг атамалар луғати. 105-150 бет.
2. Мадвалиев А. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Том 5. -Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”. 2000. -68 бет
3. Рамазонава Ф. Х. (2020). Навыки совершенствования педагогической компетентности молодого учителя. *Вопросы науки и образования*, (36 (120)), 9-13.
4. Ramazonova F. (2021). Бўлажак ўқитувчиларнинг эътиқоди ва уни тарбиялаш масалала. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz)*, 7(7).
5. Ramazonova F. X. (2023). DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS' FAITH IN THE PROFESSION BASED ON THE INTEGRATION OF SUBJECTS. *Journal of Advanced Scientific Research (ISSN: 0976-9595)*, 3(7).
6. Рамазанова Ф. Х. (2023). Современное состояние развития веры в профессию будущих учителей и направления совершенствования. *Miasto Przyszłości*, 35, 253-260.
7. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Том 5. -Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”, 2000. 168 - 210 бет